

Juryrapport Bredenhofprijs 2021

Op basis van de doelstellingen van de stichting heeft de jury een eenvoudige selectieprocedure ontworpen. Uit een overzicht van in de afgelopen twee jaar verschenen titels (boeken en tijdschriftartikelen) selecteert elk jurylid tien kansrijke titels. De vijf titels met de meeste stemmen vormen samen de shortlist. De vijf titels worden aan de vijf juryleden toegewezen, die elk de hun toegewezen titel beoordelen op de volgende aspecten:

- de mate waarin de belangstelling voor de Zaanse geschiedenis wordt gestimuleerd;
- de mate waarin een breed publiek wordt aangesproken (leesbaarheid, vormgeving);
- inhoudelijke kwaliteit en argumentatiekracht;
- originaliteit.

Elk jurylid legt zijn beoordeling vast in een verslag, dat door een tweede jurylid meegelezen wordt. Uiteraard leest elk jurylid alle vijf de titels. Tot slot wijst de jury een winnaar aan.

De shortlist 2019 – 2020

Het Gemeentearchief van Zaanstad stelde een lijst op van alle publicaties over de geschiedenis van de Zaanstreek die in deze periode verschenen zijn. De jury had de keuze uit in totaal 62 boeken en tijdschriftartikelen. Hieruit koos zij de volgende vijf titels voor de shortlist.

1. Marjan van den Berg (red.), Speuren in het veen. Zestig jaar archeologie in de Zaanstreek, Waterland en omstreken.
2. Jeanne Douwes en Arno Bruinsman, Zilveren meesterwerken uit de Zaanstreek.
3. Jur Kingma, Vernuftelingen en kooplieden in een bijzonder landschap. 450 jaar Zaanse industrie.
4. Pim Ligtoet en Willemien Schenkeveld, De Zaanse Spanjestridders.
5. Jan van der Male, 150 jaar railvervoer in de Zaanstreek. Een historisch overzicht van spoorweggeschiedenis in de periode 1869-2019.

Van schatgraven in het veen tot 150 jaar treintjes: vijf Zaanse geschiedenisboeken genomineerd voor nieuwe Bredenhofprijs

Door José Pietens | Noordhollands Dagblad 21 januari 2021

De vijf genomineerden voor de eerste Bredenhofprijs zijn bekend. Uit 56 boeken over de Zaanse geschiedenis koos de jury 'Zilveren Meesterwerken uit de Zaanstreek', 'Vernuftelingen en kooplieden in een bijzonder landschap', 'Speuren in het veen', 'De Zaanse Spanjestridders' en '150 jaar railvervoer in de Zaanstreek'. De winnaar wordt 8 april bekendgemaakt.

Bij de Bruna aan de Damstraat weten ze het al sinds jaar en dag: over geen enkele andere streek in Nederland wordt zoveel geschreven als over de Zaanstreek. Dat was gemeentearchivaris Frans Hoving van Zaanstad, juryvoorzitter van de Bredenhofprijs, ook opgevallen. „Het Gemeentearchief schaft alle Zaanse boeken aan, het zijn zeker 25 tot dertig uitgaven per jaar. En dan heb ik het alleen nog maar over de gedrukte uitgaven. Online wordt ook veel gepubliceerd, er zijn bijvoorbeeld heel actieve Facebookgroepen die historische foto's en beschrijvingen op internet plaatsen.”

Identiteit

De interesse in de eigen historie hangt volgens Hoving samen met de Zaanse identiteit. „De Zaanstreek is niet inwisselbaar met andere plekken. Het is een uniek industriegebied met molens en een herkenbare architectuur. Dat draagt allemaal bij aan de identiteit. De geschiedenis ligt hier op straat en er is veel belangstelling voor. Er zijn alleen al zeven lokale historische verenigingen en nog een aantal overkoepelende verenigingen zoals De Zaanse Molen.”

Die historische verenigingen, maar ook (amateur)historici, professionals en deskundigen, hebben met elkaar al een aardige bibliotheek volgeschreven over uiteenlopende onderwerpen. Om de kwaliteit van de Zaanse uitgaven te stimuleren en de streekgeschiedenis voor een groot publiek toegankelijk te maken, heeft de Bredenhofstichting uit Zaandijk een nieuwe boekenprijs in het leven geroepen. De Bredenhofprijs wordt om het jaar uitgereikt en bestaat uit een bedrag van 2.500 euro voor een publicatie over een Zaanse historisch onderwerp of een bedrag van 5.000 euro voor het gehele oeuvre van een auteur.

Jur Kingma,

Vernuftelingen en kooplieden in een bijzonder landschap. 450 jaar Zaanse industrie.

Het boek behandelt het ontstaan en de ontwikkeling van de Zaanse Industrie. De laatste zin van de inleiding bevat de belofte van de auteur: “De Zaanse industriële ontwikkeling in 4,5 eeuw en de manier waarop zij zich telkens weer wist aan te passen.” Je zou het daarmee ook een geschiedenis van de innovatiekracht van de Zaanse nijverheid en industrie kunnen noemen. De auteur is er absoluut in geslaagd om zijn belofte waar te maken en een overtuigende verklaring te geven waarom die industrie juist hier voet aan de grond kreeg en hoe zij door de tijd heen haar plek heeft weten te behouden. Het boek is chronologisch opgebouwd. De auteur onderscheidt daarbij drie tijdperken. In het eerste deel laat hij zien hoe de verschillende bedrijfstakken in de periode 1500-1800 tot ontwikkeling kwamen. In het tweede deel behandelt hij de invloed van de industriële revolutie en het ontstaan van nieuwe netwerken. In het derde deel gaat hij in op de ontwikkelingen van de 20e eeuw en het opgaan van de Zaanse fabrieken en bedrijven in multinationals. Er is niet alleen aandacht voor de technologische ontwikkelingen, maar ook voor de Zaanse netwerken van ondernemers die elkaar vooruithielpen. Duidelijk wordt hoe het uit de visserij en handelsvaart afkomstige systeem van de partenrederij een cruciale rol heeft gespeeld in de financiering van de Zaanse ondernemingen. De auteur heeft duidelijk de kans aangegrepen om zijn zeer uitgebreide kennis over het onderwerp samen te brengen.

Wat de lezer misschien nog mist, is de aanwezigheid van een aantal kaarten van de Zaanstreek door de tijd heen. De geografie speelt een belangrijke rol in het betoog. Niet alleen in de inleiding, waar de auteur ons meeneemt op een denkbeeldige vaartocht, maar verderop in het boek, als het gaat om de rol van de veranderingen in de infrastructuur. Dan helpen een paar kaartjes om het betoog beter te kunnen volgen. Het onderwerp zal zeker een breed publiek aanspreken. Het boek leent zich uitstekend voor bladeren en het lezen van kleine stukjes. De auteur gebruikt veel anekdotisch bewijs, wat de leesbaarheid enorm ten goede komt. Alleen al de bijschriften bij de illustraties zijn soms kleine geschiedenissen op zichzelf. Het boek is bovendien aantrekkelijk vormgegeven en voorzien van prachtig fotomateriaal en de hoofdstukken worden gescheiden door een reeks foto's van de moderne Zaanse industrie.

De Winnaar

Zoals eerder gezegd, de Zaanse geschiedschrijving omvat een breed scala aan onderwerpen en dat maakt een onderlinge vergelijking niet eenvoudig. Naast twee zeer breed opgezette standaardwerken over archeologie en industrialisatie, staan drie detailstudies over infrastructuur, kunstnijverheid en sociale geschiedenis. Elk werk op zich levert een waardevolle bijdrage aan de Zaanse geschiedschrijving. Dat maakte het aanwijzen van een winnaar er niet eenvoudiger op.

De jury heeft ze langs de eerder beschreven meetlat gelegd. Het ging om vier criteria, nl.

- de mate waarin de belangstelling voor de Zaanse geschiedenis wordt gestimuleerd;
- de mate waarin een breed publiek wordt aangesproken (leesbaarheid, vormgeving);
- inhoudelijke kwaliteit en argumentatiekracht;
- originaliteit.

Daarbij heeft ze de nadruk gelegd op het eerste en laatste criterium, waarbij het stimuleren van belangstelling voor de Zaanse geschiedenis en originaliteit van de onderwerpskeuze het zwaarste gewogen hebben.

Daarbij kwam de jury unaniem tot de slotsom dat Pim Ligtoet en Willemien Schenkeveld met De Zaanse Spanjestridders de eerste winnaars van de Bredenhofprijs zijn.

De kracht van het boek is allereerst dat de persoonlijke verhalen van de Spanjestridders, die de kern van het boek vormen, zo aangrijpend zijn en je lang bij blijven. De sociale, economische en politieke omstandigheden in de Zaanstreek komen op indringende wijze tot leven aan de hand van deze korte biografieën van hele gewone Zaanse arbeiders. Het zijn geschiedenissen die raken, niet alleen vanwege de soms dramatische afloop, maar eerst en vooral omdat de auteurs erin geslaagd zijn om deze mensen tot leven te brengen. Daarmee komen hun levens verrassend dichtbij en je gaat begrijpen hoe zij tot het besluit kwamen zich aan te sluiten bij de Internationale Brigades. De jury is daarom van mening dat dit boek het meest de belangstelling voor de Zaanse geschiedenis stimuleert.

Het boek onderscheidt zich ook doordat het een tot nu toe vrij onbekend onderdeel van de Zaanse sociale geschiedenis belicht aan de hand van de persoonlijke geschiedenissen van 'gewone' mensen uit de arbeidersklasse. Er is al veel onderzoek gedaan naar de sociaal-economische geschiedenis van de Zaanstreek, maar de Zaanse deelname aan de internationale brigades in Spaanse burgeroorlog is een nog onontgonnen terrein.

De inhoudelijke kwaliteit en argumentatiekracht zijn zonder meer sterk en overtuigend. Beide auteurs zijn vaardige en geoefende schrijvers, wat zich heeft vertaald in een zeer leesbaar boek.

Tot slot is de jury van mening dat dit boek bij uitstek geschikt is voor een breed publiek, niet alleen vanwege het taalgebruik en de opbouw, maar ook omdat de verhalen zo sterk tot de verbeelding spreken.

Namens de jury

Frans Hoving

juryvoorzitter

Tachtig jaar geleden eindigde de Spaanse burgeroorlog (1936-1939), voorspel van de Tweede Wereldoorlog. Uit de Zaanstreek namen 25 mannen dienst in de Internationale Brigades, het vrijwilligersleger dat tegen Hitler-vriend Franco vocht en verloor.

Eén vrouw, uit het Zaandamse gemeenteziekenhuis, ging als verpleegster naar Spanje. Wie waren die mensen? Waarom gingen ze? En waarom keerden sommigen al snel of zelfs al halverwege de reis terug? Aan de hand van foto's, brieven, documenten en kranten zoeken de auteurs antwoord op deze vragen.

Ze reconstrueren de lotgevallen van overtuigde communisten, maar ook van mannen die eigenlijk op zoek waren naar werk. Ze schetsen een beeld van de Zaanstreek in de crisisjaren en laten zien hoe de Telegraaf de streek als hot spot voor ronselaars en misleide slachtoffers zag. Het boek laat gewone mensen aan het woord die veel risico's namen: de Zaanse Spanjestrijders